

Sherlock Holmes'un kemanını dinlerken

Emre Aracı, suç hikâyelerinde çığır açan İskoçya doğumlu yazar Sir Arthur Conan Doyle'un yarattığı hayali dedektif karakter Sherlock Holmes'un müzikli serüvenlerinde yolculuğa çıkıyor.

19. yüzyıl
İngiliz
ressamı
John
Atkinson

Grimshaw'un, genellikle loş ışıklı gaz fenerlerinin sisli ve mehtaplı Londra sokaklarını aydınlatığı, melon şapkalı ve pelerinli sürücülerıyla, taksilerin öncüsü olan ve "hansom cab" olarak bilinen, tek atlı ve çift tekerlekli at arabalarının şehrin bir ucundan diğerine mekik dokuyarak donuk bir manzarayı bir anda gözlerimizin önünde hareketlendirdiği tablolarına bakarken ve o manzaraya gün gelip de zamana meydan okurcasına adım atabilmeyi hayal ederken, Patrick Gowers'ın 1980'lerde ITV Granada televizyonunun 41 bölümden oluşan *The Adventures of Sherlock Holmes* uyarlaması için müziğini bestelediği partiyonunun solo kemana ağırlık veren açılış ölçülerini kulaklarınızda duyarsanız Jeremy Brett'in canlandırdığı o meşhur dedektifin o tabloların içinden yavaş yavaş size doğru geldiğini hissedersiniz. Sir Arthur Conan Doyle'un hayalinde ilk olarak filizlenen ve birbirinden akıllıca kurgulanmış maceralarıyla

beraberinde sürüklediği okurlarının hayallerinde asırlar, kültürler, jenerasyonlar ve sınırlar değişse de her defasında yeniden hayat bulabilen bu kişilikli dedektif, okurlarıyla ilk olarak 1887'de buluşmuştu. Ama Sherlock Holmes esasta 6 Ocak 1854'te doğmuştu. Hele yolunuz bugünün Londrası'nda Baker Street'teki müze evine düşerse ve kapıda içeri girmek üzere sıraya girmiş turistleri görürseniz Holmes'un bir roman kahramanından çok öte, artık neredeyse gerçek bir şahsiyete dönüşmüş olduğuna da tanık olursunuz.

Efsanevi dedektif Sherlock Holmes

John Atkinson Grimshaw'un fırçasından St. James's Street, Londra

Ortaokul yıllarımda Sherlock Holmes'u ilk olarak yukarıda bahsettiğim televizyon dizisinden tanımıştım. 221b Baker Street adresindeki Mrs. Hudson'ın evinde Holmes'un yaşadığı dairenin havası, dekorasyonu, duvarındaki resimleri ve Dr. Watson'la olan sıradışı arkadaşlığı beni her hafta Viktorya devri Londra'sının sokaklarına götürüyor ve garip bir şekilde o döneme, hayata ve diyarlara cezbediyordu. Gün gelip de o sokaklarda dolaşacağım tabii ki o yıllarda aklımın ucundan dahi geçemezdi. Holmes'un odasına girildiğinde kapının hemen yanında, duvardaki çerçevesi içerisinde göze çarpan fesli, madalyalı ve sırma süslü üniformalı bir Osmanlı paşasının resmini her gördüğümde ise bunun neden orada asılı durduğunu ve kim olduğunu merak ederdim. Hatta yanlış görüp görmediğimden de bir türlü emin olamazdım. Sonradan o gravürün Mısır Hıdivi İsmail Paşa'nın hizmetine girmiş olan İngiliz generali ve Sudan Valisi

Charles George Gordon'a, yani Gordon Paşa'ya ait olduğunu öğrendim. Gordon Paşa'nın Hartum'daki isyan sırasında 26 Ocak 1885'teki trajik ölümünün ardından o portre Dr. Watson tarafından satın alınarak bir çerçeve içerisinde dairenin duvarına asılmıştı. Seneler sonra ben de İngiltere'deki dairenin duvarına o aynı gravürü astığımda ise belki de farklı bir milletin üniformasını giyer gibi kültürler içerisinde kaybolup giden insanların kurduğu o köprülerin değerini bilerek, aynı zamanda çocukluğumdaki bu Holmes anımı da yaşatmanın önemini hiç şüphesiz kendimce idrak ediyordum.

Üstelik o yıllarda Holmes'un yaratıcısının 1907'de balayı için İstanbul'a geldiğini ve kahramanının dünyadaki hayranları arasında bulunan Sultan II. Abdülhamid'in bu haberi alır almaz kendisine ikinci dereceden Mecidi nişanı ve Lady Conan Doyle'a da Nişan-ı Şefkat verdiğini, Ramazan ayı olduğu için onları huzuruna kabul edemediğini, ancak Padişah'ın Cuma Selamlığı'nı izlediklerini ve bütün bunların da The Times gazetesinin "Court Circular"ına haber olarak taşındığını bilmiyordum. Edinburgh Üniversitesi'ndeki öğrencilik yıllarımda da o üniversitenin mezunu olan, 1876 - 1881 yıllarında tıp okuduğu sırada profesörleri arasında meşhur dedektifine model olarak aldığı Dr Joseph Bell'den etkilendiğini öğrendiğimde ve Reid Konser Salonu'na gitmek için Tıp Fakültesi'nin avlusundan geçerken Doyle anısına çakılmış plaketi her gördüğümde, anlık da olsa, fakülte avlusunun hiç değişmemiş olan 19. yüzyıl Viktorya devri ambiyansı beni bir anda Sherlock Holmes'un dünyasına çekiverirdi.

Gri bir Kasım günü Hilary Spurling'in Anthony Powell biyografisini okuduğum sıralarda

Holmes'un odasına girildiğinde kapının hemen yanında, duvardaki çerçevesi içerisinde göze çarpan fesli, madalyalı ve sırma süslü üniformalı bir Osmanlı paşasının resmini her gördüğümde ise bunun neden orada asılı durduğunu ve kim olduğunu merak ederdim.

Londra'nın Manchester Meydanı'ndaki Wallace Koleksiyonu'nda asılı duran Nicolas Poussin'in *A Dance to the Music of Time (Zamanın Müziğine Dans)* tablosunu görmeye gidiyordum; o tabloyu bir dedektif gibi incelemek, anlamak ve belki de katmanlarında kodlu gizli mesajlarını çözmek istiyordum. O gün, uzun zamandır yakınlarına gitmediğim Baker Street'teki Sherlock Holmes Müzesi'nin de önünden geçtim; belki de amansız dedektiften yardım dilemek istedim bu küçük projemde. Çin malı hatıralık eşyaların mağazasında dizildiği, içerisinde alelade Viktorya devri mobilyalarıyla döşendiği bu hayli turistik müzenin kapısında o öğleden sonra Holmes'un hayatına adım atmak isteyenler yine ardı ardına sıralanmışlardı. Hatta kimileri hızlarını alamayarak 221b Baker Street adresine dünyanın değişik köşelerinden Holmes'e yazılmış mektuplar dahi postalıyorlardı. Evin penceresine reklam amacıyla sıralanan bilumum objeler arasında re

Jeremy Brett Sherlock Holmes rolünde

Sudan Valisi Gordon Paşa

The Times, 11 Nisan 1907

Sir Arthur and Lady Conan Doyle, who are paying a short visit to Constantinople, attended the Selamlık on Friday. The Sultan decorated Sir Arthur with the second class of the Medjidieh, and Lady Conan Doyle with the second class of the Nichan-i-Chefakat, thus testifying, says a Reuter telegram, to the interest taken by his Majesty in English literature.

teli kopmuş bir keman derhal dikkatimi çekti. Doğru ya, Sherlock Holmes keman çalıyordu. Mademki kişiliği artık neredeyse bir tür gerçek halini almıştı, peki neydi bu eksantrik dedektifin hayatındaki müziğin türü, değeri ve önemi?

Holmes'un kemani Stradivarius markaydı; *Karton Kutu Vakası*'nda (*The Cardboard Box*) öğrendiğimize göre ve Oliver Mundy'nin *Sherlock Holmes and Music* makalesinde o günün değerleriyle kıyasladığı gibi 500 guinea değerindeki (525 GBP) bu kemani Tottenham Court Road'da bir rehinci dükkanından 55 şiline (2.75 GBP) satın almıştı. İlk Sherlock Holmes romanı *Kızıl Soruşturma*'da (*A Study in Scarlet*) Dr. Watson, Holmes'un kemandaki maharetini bizlere şöyle anlatıyordu: "*Parçalar çalabildiğini, hem de bunların zor parçalar olduğunu gayet iyi biliyordum, çünkü isteğim üzerine bana Mendelssohn'un Lied'lerini ve diğer bazı favori parçaları çalmıştı. Ancak kendi kendine kaldığı zamanlar çok nadir müzik çalar, ya da bilinen*

eserleri seslendirirdi. Akşamları koltuğuna yaslanarak, gözlerini kapar ve dizine dayadığı kemanı raspalar gibi gelişigüzel bir şekilde çalardı. Bazen bu akorlar dolgun ve melankolik olurdu. Zaman zaman da harika ve neşeli sesler çıkardı. Bu seslerin aklından geçen düşünceleri yansıttığı aşıkardı, ama müzik onun düşünce akışına yardımcı mı oluyordu, yoksa bu geçici bir zevk için miydi, bunları tespit etmek beni aşırıyordu."

Meşhur keman virtüözleri de Holmes'un dünyasını keman müziği kadar zenginleştiriyordu ki bunların başında Niccolo Paganini geliyordu. *Karton Kutu Vakası*'nda bir şişe "claret" şarabı eşliğinde bir saat boyunca Watson'a bu dahiyane virtüöz hakkında Holmes peşi sıra anekdotlar anlatmıştı. Zaman zaman o günün gazetelerinde duyurulan konserler de ilgisini çekiyor ve bunlara dinleyici olarak gidiyordu. *Kızıl Soruşturma*'da Holmes, Sir Charles Hallé'nin konser dizisinde solist olarak çalan ve "kadin Paganini" olarak bilinen Avusturyalı keman virtüözü Wilhelmine

Yitik St. James's Salonu'nda Sherlock Holmes'u Pablo de Sarasate'yi dinlerken hayal ederken bir anda gözümün önüne bir başka yitik sahne, Beyoğlu'ndaki Naum Tiyatrosu geliyor; çünkü 24 yaşındaki meşhur İspanyol virtüöz 1869 Nisan'ında bir dizi konser için İstanbul'a da gelmiş ve muhtemelen Stradivarius kemanyla Naum kardeşlerin tiyatrosunda çalmıştı.

"Wilma" Norman-Neruda'nın (1838-1911) matine temsiline gitmişti: "*Bu öğleden sonra Hallé'nin konserine gidip Norman-Neruda'yı dinlemek istiyorum... Atağı ve arsesi muazzam. Neydi o muhteşem bir şekilde çaldığı Chopin'in küçük parçası: Tra-la-la-lara-lira lay...*" *Kızıl Soruşturma*'nın yayımlanmasının ardından birkaç ay sonra Norman-Neruda, Hallé'yle evlenecek ve Lady Hallé adını alacaktı. Neruda'nın hayranları arasında Joseph Joachim de bulunmaktaydı ve onun için "*Diğer çağdaşlarına kıyasla onun çalışması benim zevkime daha uygun - hiç bozulmamış, saf ve kuvvetli bir müzikalite...*" demişti. İki kemancı 1892 Nisan'ında St. James's Salonu'nda Bach'ın Re minör ikili keman konçertosunu da beraber çalmışlardı. Henri Vieuxtemps da Neruda'yı el üstünde tutan virtüözler arasındaydı ve hatta ona Opus 47, Sol majör keman konçertosunu ithaf etmişti. Bu arada Neruda da Holmes gibi "Ernst kemani" olarak bilinen 1709, Cremona yapımı bir Antonio Stradivari kemanyla çalmaktaydı.

221b Baker Street, Londra

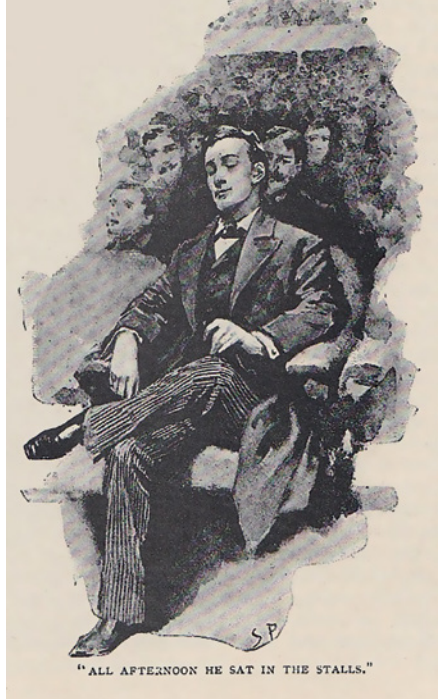

221 b Baker Street, London

Üstte; Edinburgh'daki Sherlock Holmes heykeli
Altta; Edinburgh Üniversitesi'nde Sir Arthur Conan Doyle plaketi

Holmes, Sarasate konserinde; Sidney Paget'in Strand Dergisi'ndeki çizimi

Wilhelmine "Wilma" Norman-Neruda

Sherlock Holmes da günümüze maalesef ulaşamayan meşhur St. James's Salonu'nun müdavimleri arasındaydı; 1891'de yayımlanan *Kızıl Saçlılar Kulübü'nde (The Red-Headed League)* Watson'a "Bu öğleden sonra Sarasate St. James's Salonu'nda çalışıyor. Ne dersin Watson? Hastaların sana birkaç saatliğine izin verirler mi?" diye soruyordu. Watson'ın olumlu cevabı üzerine Holmes arkadaşına hemen

hazırlanmasını söyledi: "O zaman şapkamı giy ve gel. Önce şehre (City of London) uğrayacağım, sonra yolda bir yerde öğlen yemeği yeriz. Gördüğüm kadarıyla programda bir hayli Alman müziği var; bunu İtalyan veya Fransız müziğine kıyasla çok daha tercih ederim. Çünkü içgözlemsel ve şu an içgözlem yapmak istiyorum. Gel benimle." Hani zaman zaman bir konserde bir eser dinleriz ve o zaman belki de o eserin anlattıklarından, ya da anlatmak istediklerinden çok daha fazla bilgiyi kendi iç dünyamıza dair edinmiş olduğumuzu hissederiz. Holmes da muhtemelen böyle bir tecrübeden bahsediyor olmalıydı Watson'la Sarasate'yi dinlemeye gittiği öğleden sonra. Watson'a bakılırsa Holmes gerçekten de konserde böylesine bir transa girmişti: "Arkadaşım coşkulu bir müzisyendi, kendisi sadece yetenekli bir icracı değil, aynı zamanda hiç de sıradan sayılmayacak bir besteciydi. Konser salonunda oturduğu bütün bir öğleden sonra mükemmel bir mutluluk onun çehresini sarmıştı. Uzun ve ince parmaklarını müziğe eşlik ederek usul usul sallıyordu; kibarca gülümseyen çehresi ve baygın, rüya dolu gözleri o kadar hafife Holmes'a, o acımasız, zeki, hünerli, kriminal dedektifi Holmes'a benzemiyordu ki." Belki de bu yüzden

Reszke kardeşler

zaman zaman yoğun hayatımızı bir an için olsun bir kenara koyup, her şeyi unutarak kendimizi bir konser salonunda öylece müziğin akışına ve onun benliğimizde yarattığı hislere öylece bırakmalıyız.

Yitik St. James's Salonu'nda Sherlock Holmes'u Pablo de Sarasate'yi dinlerken hayal ederken bir anda gözümün önüne bir başka yitik sahne, Beyoğlu'ndaki Naum Tiyatrosu

 Portunus®
PORT SPARES & SERVICES

**PORTUNUS,
A CLASSIC IN
PORT SPARES
& SERVICES**

www.portunus.com

Baker Street'teki Sherlock Holmes Müzesi

Sherlock Holmes Müzesinde, Holmes'un çizim odasından bir kare. Oda da keman, birçok bilimsel deney ekipmanı ve duvarda Sudan Valisi Gordon Paşa'nın portresi bulunmaktadır.

geliyor; çünkü 24 yaşındaki meşhur İspanyol virtüöz 1869 Nisan'ında bir dizi konser için İstanbul'a da gelmiş ve muhtemelen Stradivarius kemanyıyla Naum kardeşlerin tiyatrosunda çalmıştı. Ama belki de İstanbul'un bu bilinmeyenlerini öğrenebilmemiz, Sarasate'nin ziyaretindeki intibalarını keşfedebilmemiz için bize nice Sherlock Holmes'lar gerekiyor. Yine de bildiklerimiz arasında, devrin *La Turquie* gazetesinde makaleler kaleme alan Emile Julliard'ın aktardığına göre, Sarasate İstanbul'da Beethoven'ın La majör/minör sonatlarından birinden bir bölüm seslendirmişti. Bu belki de onun Opus 47, La majör, 9 numaralı *Kreutzer* sonatının birinci bölümüydü. Ancak Julliard'a göre İtalyan repertuarına bir hayli itibar eden Beyoğlu ahali için, 5 Mayıs 1869 tarihli yazısında ileri sürdüğü üzere, "Beethoven, uzaktan duydukları korkudan ötürü yakından işitemedikleri korkunç bir Tanrı" idi. Oysa Holmes olsa bu resitalden herhalde pek memnun olurdu.

1911'de yayımlanan *Kırmızı Çember Vakası'nda* (*The Adventure of the Red Circle*) Holmes'u Watson'la beraber Covent Garden'daki bir Wagner gecesinin ikinci perdesine yetişmek üzereyiz. Bu hangi Wagner operasıdır bilinmez; nedense ben bunun *Lohengrin* olduğuna inanmak isterdim. Ancak 1911 yılının *The Times* nüshalarını karıştırıyorum da, o sezon Covent Garden'da *Ring* operalarının sahnelendiğini görüyorum. Dolayısıyla Holmes ve Watson muhtemelen o akşam *Ring* operalarından bir tanesine gitmiş olmalı. Holmes'un opera sevgisi *Baskervillerin Köpeği'nde* (*The Hound of Baskervilles*) davayı çözdükten sonra başarısını kutlamak üzere Watson'la beraber Meyerbeer'in *Les Huguenots* operasında Polonyalı tenor Jean ve bas Édouard de Reszke kardeşleri dinlemek üzere tutmuş olduğu özel locadan da anlaşılır. Gerçek sanatçılar kadar kurgusal müzisyenler de Sherlock Holmes hikâyelerinin satırlarında zaman zaman dolaşır ki bunlar arasında herhalde en meşhuru, Watson'un tabiriyle "Babbage'ın hesap makinesi kadar insan dışı ve aşık olmaya da aynı oranda uzak" olan Holmes'u alt edebilen, 1891 tarihli *Bohemya'da Skandal'ın* (*A Scandal in Bohemia*) kahramanı *primadonna* Irene Adler'dir. Adler 1858'de New Jersey'de doğmuş, La Scala'da ve Varşova Kraliyet Operası'nda sahneye çıkmış. Romanda Bohemya Kralı Wilhelm Gottsreich Sigismund von Ormstein'le girdiği ilişki gerçek hayatta Bavyera Kralı II. Ludwig'in dedesi I. Ludwig'in Lola Montez, ya da Galler Prensi Edward'ın Lillie

Sherlock Holmes'un East Dean Köyü'ndeki evi

Langtry'le olan ilişkilerine benzetilir. Langtry'nin de Jersey'de doğduğu düşünülürse ikinci ihtimal daha kuvvetlidir.

Meşhur operalardan tanınmış arylar da Holmes hikâyelerinin içinde zaman zaman kulağımıza çalınır ki bunların en bilineni *Mazarin Elması'nın Serüveni*'nde (*The Adventure of the Mazarin Stone*) Offenbach'ın *Hoffman'ın Masalları*'ndan her duyuşta insan ruhunu derinden etkileyen o sevilen *barkarol*'dür. Holmes kemanıyla operadan bu tanınmış bölümü yan odada seslendireceğini Kont Sylvius'a söyleyerek, ama gerçekte gramofona yerleştirdiği bir plağı çalarak onu oyalamayı ve dolayısıyla yenmeyi başarır. Sherlock Holmes'un müzisyenliği sadece keman çalması, konser ve operalara gitmesiyle de sınırlı değildir. Onu *Bruce-Partington Planları*'nda (*The Adventure of the Bruce-Partington Plans*), Latince adıyla Orlandus Lassus olarak bilinen, 16. yüzyıl Flaman besteci Orlando di Lasso'nun çoksesli *motet*'leri üzerine bir inceleme yazısı kaleme alırken buluruz. Dedektifliğinin yanı sıra klasik müziğe dair bu derece eklektik ve kapsamlı

zevkleri sayesinde 2015 yılındaki Promenad Konserleri'nin 41. Prom'unda "Sherlock Holmes - A Musical Mind" temalı bir matine konserine dahi ilham kaynağı olmuştur bu pipolu, pelerinli ve çift siperli, üstten bağcıklı *tweed* kumaşından şapkasıyla hepimizin tanıdığı ve sevdiği, Londra sokaklarında zaman zaman kurgusal hayatından gerçek ipuçlarına rastladığımız eksantrik ve eksantrik olduğu kadar da esrarengiz akıl insanı.

İngiltere'nin güneyindeki Eastbourne şehrinde Lansdowne Oteli'nden Beachy Head olarak bilinen tebeşir uçurumlarına doğru, buradaki kırmızı beyaz renkli deniz fenerini görmek üzere yürüdüğümüz bir Kasım günü uzakta dumanı tüten bir köy görmüştük. Burasının East Dean olduğunu öğrenmemiz uzun sürmedi. Ve meğer Sir Arthur Conan Doyle'un efsanevi dedektifi 1926'da yayımlanan *Aslan Yeleli Macerası*'nda (*The Adventure of the Lion's Mane*) anlatıldığı gibi uzaktan denizi gören Sussex'teki bu şirin köye yerleşmişti. Kurgunun gerçeğe, hayalin hakikate karıştığı o gün, güneş okyanusa doğru batıp da aynı anda mehtap doğarken,

denize karşı çapa atmış sessiz bir gemi gibi duran Beachy Head Feneri'ne bakıp da Offenbach'ın *barkarol*'ünde, ya da Poussin'in tablosunda anlattıklarını anlamamak mümkün değildi. Bunu belki de Holmes Norman-Neruda'yı St. James Konser Salonu'nda dinledikten sonra, o konser hakkında Watson'a söylediği şu sözlerinde en güzel şekilde bizler için ifade etmişti: "*Muhteşemdi. Darwin'in müzik hakkında söylediklerini hatırlıyor musun? İddia ettiğine göre müziği yaratma ve anlama kudreti insanoğlunda konuşabilme yeteneğinden çok daha önce gelişmişti. Belki de bu yüzden müzik bizi böylesine ince bir şekilde etkiliyor. Dünyanın çocukluğunu yaşadığı o sisli asırların belli belirsiz hatıraları ruhlarımızda yaşamaya devam ediyor.*" Beachy Head'deki o günün hatıraları da o *barkarol*'ün sözlerine derinden ses veren o tınlar gibi ağır aheste, hislerimizin meçhulüne doğru yol alarak, hep öyle yaşamaya devam edecek... 🍃

Emre Aracı'nın *Andante*'deki geçmiş yazılarının tamamına www.emrearaci.weebly.com adresinden ulaşabilirsiniz.

Beachy Head'de gün batımı ve deniz feneri